మాతృ సప్తకం

కొత్త పెళ్లికొడుకు రామకృష్ణకు, మామగారు జగన్నాథంగారికీ మధ్య చిన్నసైజు గలాటా ఒకటి జరిగింది.

అప్పటికీ సుమిత్ర తన శాయశక్తులా ఆ వాగ్వాదాన్ని తుదముట్టించడానికి ప్రయత్నించిది. కొంతసేపు ఆమె కళ్లతోనే రామకృష్ణను వారించింది. భ్రుకుటిని కుంచించి ఈ గొడవంతా తనకిష్టంలేనట్టు కాసేపు భర్తకు పెడముఖంగా నిల్చుంది. ఇంత చేసీ అతడు తన సంజ్ఞను అర్థం చేసుకోక పోయేసరికి వెనుకనుంచీ అతని చొక్కా కాలరును లాగి చూచిందికూడా! ఊఁహూఁ, లాభంలేకపోయింది. రామకృష్ణ పంతమే రామకృష్ణది. అతడు పరేంగితాన్ని గ్రహించే స్థితిలో లేడు!

సుమిత్ర మనోరంగంపైన ఓ భయవీచిక విసురుగా పారాడింది చిన్న చిన్న విషయాలకంతా యింత పట్టింపైతే,

ఈయనతో వేగడమెలాగబ్బా! పైగా యిది ఈ యనకు సంబంధించిన విషయంగూడా గాకపోయె! అమ్మో, తనిన్ని రోజులుగా పసిగట్టలేకపోయింది గానీ ఈయన గారిలో కలహాశీలత్వం కాస్తా ఎక్కువ మోతాదులోనే వున్నట్టుంది!

సుమిత్ర రామకృష్ణను సౌమ్యుడనే భావించింది. పరిచయం యీనాటిదిగాదు. రెండేళ్లపాటు లెక్చరరు రామకృష్ణ దగ్గర చదువుకున్న విద్యార్థిని సుమిత్రి. చదవడం కన్నా రామకృష్ణను గురించిన ఆలోచనలే ఎక్కువ కావడంవల్ల ఆమె ఇంటరు పరీక్షలో ఫెయిలయింది. ఇక ఇంట్లో కూర్చుని, ప్రత్యేకంగా పరీక్షకు గట్టి, మళ్లీ పాఠ్యగ్రింథాలతో ఘర్షణపడడంకన్నా పెళ్ళిచేసుకోవడమే మంచిపనిలా తోచింది సుమిత్రికు! జగన్నాథంగారు పుత్రికాజీవి. వెంటనే ఆయన కుమార్తె యింగితాన్ని కనిపెట్టేశారు. వివాహమూ జరిగిపోయింది.

ఇదంతా పూర్వగాథ.

"మీరు నామాటను కాస్తా మన్నించాలి. దీనివల్ల మీకు ఖర్చయేది చాలా తక్కువ. అది మీకొక లెక్కలోనిది గాదు. మరి ఇదంటేనా ఓ కుర్రాడి జీవితానికి సంబంధించిన విషయం. మీరు ఒక మాటలో కొట్టిపారేయ గూడదు..." అని ప్రాధేయపడ్డాడు రామకృష్ణ.

"ఇదిగో అబ్బాయ్! ఈ తనకుమాలిన ధర్మాలంటే నాకు తగనిచిరాకు. ఇదివరకూ ఒకటి రెండు సార్లు నేని లాటి కురాళ్ళను ఇంట్లో తిరగనిచ్చి టోపీలో పడ్డాను. నా కింతకన్నా నొక్కి చెప్పడం అనవసరం!"

జగన్నాథంగారు పేపరు చూచుకుంటూ నాలుకుర్చీలో నిశ్చలంగా కూర్చున్నారు. రామకృష్ణ సుమిత్రవైపోసారి చూచి మళ్లీ తల దించుకున్నాడు. ఈ పేచీకి కారణభూతు డైన కుర్రవాడుమాత్రం గోడకు చేరగిలబడి నిల్చున్నవాడు నిల్చున్నట్లుగానే విగ్రహమైపోయి కనుపాపల్ని మాత్రం ఒకరిపైనుంచీ మరొకరిపైకి త్రిప్పుతున్నాడు.

నాలుగైదు నిమిషాలు యిలా మౌనంగా గడచిపోయిన తర్వాత జగన్నాథంగారు చేతనున్న పత్రికను టేబిలుపైకి విసిరారు. ఈ వ్యవధిలో ఆయన కాస్త మెత్తబడ్డారు కూడానేమో, ముఖకవళికల్లో ఏదో ప్రసన్నతా, అనునయభావమూ గోచరించాయి. ఆయన ఈసారి చాలా సున్నితంగా ప్రారంభించారు—

"ఇక్కడెవరైనా నన్ను అపార్థం చేసుకోవడానికి వీలుందనుకో రామకృష్ణ! నువ్వుగూడా నన్ను లుబ్ధుడి ననుకోవచ్చు. కాని అలా భావించినట్లయితే నువ్వు తీవ్రంగా పొరబడుతున్నావని మాత్రం హెచ్చరించక తప్పదు. తీరా

అమ్మాయి పెళ్ళి తలపెట్టుకున్న తర్వాత పానుహాలు కట్టడానికి చందా వేసుకున్నారు. కళ్ళుమూసుకుని రెండువందలా యాభై రూపాయలు వేయడం జరిగింది. అంతకు మునుపు అదేదో నాటకసమాజంవాళ్ళు చీకికంపల్లా తగులుకుని పాతికరూపాయల టికెటు కొనుక్కునేదాకా వదలిపెట్టారుగాదు. పైగా మనవ్యాపారంలో లాభంవచ్చిన ప్రతిరూపాయకూ, ఒక కానీ దానధర్మాలకు వినియోగింపబడాలన్నది కచ్చితంగా అమల్లోవున్న నిర్ణయం...”

“అలాగే ఈ అబ్బాయికిగూడా అయిదో పదో యిచ్చి పంపివేయగూడదా నాన్నా!” అంటూ సుమిత్రి యిక్కడ తండ్రికి అడ్డుతగిలి మధ్యవర్తిత్వం నెరపింది.

జగన్నాథంగారు ఆశ్చర్యంగా కుమార్తెవైపు చూచారు. ఆమె సమయస్ఫూర్తికి మెచ్చుకుంటున్నట్లు తల వూపుతూ “ఆఁ! అలాగన్నావు. బాగుంది. ఆ వూహ నాకూ తట్టిందిగాదు. రామకృష్ణకూ తట్టిందిగాదు” అని తనతో బాటు, అల్లుణ్ణిగూడా కుమార్తె ఎదుట కించపరచి ఆతరువాత జేబులోనుంచి పర్సు పైకి తీశారు.

అంతవరకు అప్రతిభుడై నిల్చున్న కుర్రాడిలో యిప్పుడు కదలిక ప్రారంభమైనది. అతడు చేతులుజోడించి “మన్నించండి సార్! నాకిప్పుడు డబ్బుతో అవసరంలేదు. మీదగ్గరే

వుంచండి..." అంటూ రివ్వున బయటికి వెళ్ళిపోయాడు. జగన్నాథంగారు తెల్లబోయారు. సుమిత్రి ముఖం మంచు దెబ్బ తిన్న తామరపువ్వులా ముకుళించుక పోయింది. ఇందుకు వ్యతిరిక్తంగా రామకృష్ణ ముఖంలో వెలుగు తెరలు తెరలుగా వ్యాపించింది.

దెబ్బతిన్న తర్వాత చెంపను తడవుకున్నట్టుగా "పైగా అదొకటి! దొరికిన దానిలో తృప్తిపడేరకం గాదు వీళ్ళు..." అన్నారు జగన్నాథంగారు.

రామకృష్ణ గంభీరంగా నవ్వాడు. నవ్వుతూ "అలా తృప్తిపడేవాడైతే ఆ కురాౖడు స్వగ్రామాన్ని విడిచిపెట్టి చదువుకోసం యింతదూరం వచ్చేవాడు కాదేమో!" అన్నాడు.

* * *

పై సంఘటన జరిగిన తర్వాత నాలుగైదు రోజులకు రామకృష్ణ భార్యాసమేతంగా దేశయాత్రకు బయల్దేరాడు.

బహుశా హనీమూన్‌లాంటి విలాసయాత్రి కాబోలు—అనుకున్నారు జగన్నాథంగారు.

సుమిత్రకు మాత్రం అయోమయంగా వుంది. ఆమె "ఎక్కడికో చెప్పగూడదటండీ?" అని ప్రశ్నించింది.

"తినబోతూ రుచులడగడ మెందుకూ! బయల్దేరు, బయల్దేరు...." అన్నాడు రామకృష్ణ.

కూతురికీ అల్లుడికీ వీడ్కోలివ్వడానికి జగన్నాథంగారు రైల్వేస్టేషనుకు వచ్చారు.

మాటి మాటికీ అల్లుణ్ణి తర్కించి అడగడానికి మనస్కరించడంలేదు జగన్నాథంగారికి. ఐనా మనసుండక రైలు కదలబోతుండగా "యింతకూ వెళ్తున్నదెక్కడికో చెప్ప లేదే!" అన్నారు.

"మొదటి మకాం కాళహస్తండీ!" అన్నాడు రామ కృష్ణ.

రైలుకదిలింది.

"కాళహస్తిలో ఎవరున్నారు?" అన్నారు జగన్నాథం గారు.

రామకృష్ణ కిటికీలోనుంచి వెలుపలికి చూస్తూ "తెలిసిన వాళ్ళున్నారు" అన్నాడు.

జగన్నాథంగారు లోలోపల మండిపడ్డారు- తెలిసినవాళ్ళట! ఎవరువాళ్ళు? ఎవరైతేనేం, వాళ్ళుకూడా యితగాడికి తోకు బోయిన వాళ్ళుగానే వుంటారు! అసలు ఆదినుంచీ యితడి వాలకమే అదో రకంగా వుంది. ఇతని వ్యక్తిత్వం లోనుంచీ ఆ లెక్చరరు హోదాను మైనస్ చేస్తే మిగిలింది

గుండుసున్నే నేమో ననిపిస్తుంది! ఇల్లులేదు, వాకిలి లేదు, నా అన్నవాళ్ళు లేరు. వెనుకటి కెవరో రాజుగారు తెల్ల వారగానే మున్ముందుగా కోటలో ప్రవేశించిన వాడికి కూతురునిచ్చి పెళ్ళిచేసే మూలన్న నిర్ణయానికి వచ్చారట! అలా కోటలో అడుగుపెట్టినవాడు ఓ బైరాగిముండావాడట! గత్యంతర మేముంది? కుంజరయూథంబు దోమ కుత్తుక సొచ్చింది! లేక లేక ఒక్క కూతురు కదా, ఆమె ముద్దూ ముచ్చటా తీర్చడం తన బాధ్యతగదా అనుకుంటే, ఈమె చూచి చూచీ యితగాణ్నే వరించాలా? ఏమిటో అంతా విధి విధానం...

జగన్నాధంగారు కారు వెనుకసీటులో కూలబడి తలుపు దభీమని వేసుకున్నారు.

అక్కడ పరుగెడుతున్న రైల్లో సుమిత్రకూడా ఆలో చిస్తోంది.

'ఈయనతో మరీ ముసుగులో గుద్దులాటయిపోతోంది. స్పష్టంగా వ్యవహరించడం చేతకాదల్లేవుంది మః షికి! ఫలా నాచోటికి వెళ్తున్నాము, అక్కడ ఫలానా వాళ్ళున్నారని చెబుతే ఈయన గౌరవానికి హానివస్తుందేమో! ఐనా యింత బింక మెందుకో! నాన్నగారేమనుకున్నారో మరి!...'

సుమిత్ర రామకృష్ణవైపు చూచింది. ఒకరి ఆలోచనలతో తన కేమీా సంబంధం లేదన్నట్లు అతడు సూట్‌కేసుకు ఆనుకుని వారపత్రిక చదువుకుంటున్నాడు.

సుమిత్ర ఆలోచనలీసారి సూటికేసు పైకి ప్రవహించాయి.

నిన్నటి వుదయం తొమ్మిదిగంటలకనగా బజారుకు వెళ్ళి దీన్ని కొనుక్కొని ఈ మూడు పదకొండు గంటలకు యింటికి తిరిగొచ్చారు. ఎందుకండీ అంటే ప్రయాణానికన్నారు. ఆయనలా బయటికి వెళ్లగానే తను పెట్టె తెరచిచూచింది. పెట్టెలో ఏడు కొత్త చీరలున్నాయి! లేలేత అరిటాకు లాంటి నేత. అన్నీ చేనేతచీరలే. మళ్ళీ వాటికి తగిన రవిక గుడ్డలుగూడా! చూచినకొద్దీ యింకా చూడాలనే బుద్ధ యింది. ఆ చీరలు ఎవరికోసం వుద్దేశించబడ్డావో తెలుసుకోవాలన్న కుతూహలమైతే తన కెంతో వుంది. కానీ అడిగితే సరైన జవాబువస్తుందన్న నమ్మక మేమిటి? పోనీలే, ఆయన చెప్పకపోతా రా అని తను వూరుకుంది. కాని ఏదీ, ఆయన మాటల్లో ఆచీరల ప్రస్తావనే రాదే!...

ఆయన సైకాలజీ లెక్చరర్ అయిపోయారమ్మా మరీనూ! అందుకేగావును కడుపులో...

*　　　*　　　*

సుమిత్రను వెంటబెట్టుకుని రామకృష్ణ పొనగలు రాజ

వీధిగుండా నడువసాగాడు. వెనువెంట కుర్రాడొకడు ట్రంకూ, పరుపూ తీసుకొస్తున్నాడు. "ఐతే వెళ్ళినంతదూరం యిలా నడిచి వెళ్ళవలసిందేనటండీ!" అంది సుమిత్రి.

"ఎందుకూ! ఇక్కడే కృష్ణామెటల్ ఫ్యాక్టరీకి నాలుగో యింట్లోనే సుబ్బరామయ్యగారి నివాసం..." అన్నాడు రామ కృష్ణ.

సుమిత్రిను మూడంకణాల పెంకుటింటి ఎదుట వసారాలో నిల్చోబెట్టి రామకృష్ణ లోపలకి వెళ్ళాడు. అడుగుల సవ్వడి విని "ఎవరు బాబూ?" అంటూ ఓ ముత్తయిదువ వంటగదిలోనుంచి ఈవలికి వచ్చింది.

"బాగున్నావా పెద్దమ్మా" అన్నాడు రామకృష్ణ.

"నువ్వా నాయనా! ఇదేనా రావడం? కూర్చో కూర్చో. పెళ్ళిపత్రిక వచ్చింది. రావాలనుకున్నాం. కాని ప్రయాణం కుదిరిందికాదు..." కట్టెలు తెంచుకున్న సంబరంలో గుక్క తిప్పుకోకుండా మాట్లాడుకపోతుంది ఆ ముత్తయిదువ.

"నేనొక్కణ్నేగాదు పెద్దమ్మా! కోడల్నికూడా తీసుకొచ్చాను..." అన్నాడు రామకృష్ణ.

"ఏదీ, ఎక్కడ! మంచిపని చేశావులే నాయనా! అమ్మాయిని వసారాలో నిల్చోబెట్టేశావన్న మాట! రామ్మా లోపలికిరా" అంటూ ఆవిడ సుమిత్రను సాదరంగా ఆహ్వానించింది.

రామకృష్ణ కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. సుమిత్ర చాపపైన కూర్చుంది. డబ్బులు తీసుకుని కుర్రాడు వెళ్ళిపోయాడు.

చుట్టాలొచ్చిన ఉత్సాహంలో గృహిణికి ఏం చేయడానికీ పాలుపోవడంలేదు. ఆమె ఒకటి రెండుసార్లు వంటగదిలోకి వెళ్ళింది. మళ్ళీ బయటికివచ్చి ఏదో కావలసివున్నట్టు పెరట్లోకి వెళ్ళింది. అంతలో తిరిగివచ్చి వీథికడపలో నిల్చుని పక్కయింటి కుర్రాణ్ణి పిలిచింది.

"ఏం కావాలి పెద్దమ్మా?" అన్నాడు రామకృష్ణ.

"కుర్రాణ్ణి బజారుకు పంపిద్దామని—"

"ఏం కావాలో నాతో చెప్పగూడదూ?"

పెద్దమ్మ కాసేపు తటపటాయించి "కాఫీపొడి అయిపోయింది బాబూ" అంది.

"ఆమాత్రానికి పక్కయింటి కుర్రాడెందుకు! క్షణంలో వస్తాను" అంటూ రామకృష్ణ చరచరా బజారువేపు వెళ్ళిపోయాడు.

అతడు తిరిగివచ్చేసరికి పెద్దమ్మ సుమిత్రను మాటల్లోకి దింపగలిగింది.

"అదేమిటి నాయనా! నువ్విలా తయారౌతావని నేనే నాడూ అనుకోలేదే! బొత్తిగా మనసిచ్చి మాట్లాడకపోతే అమ్మాయి దిగులుపడిపోదూ! తీరా యిక్కడికి వచ్చేదాకా ఎక్కడికి వెళ్తున్నదీ తెలియదట్నే అమ్మాయికి!"

"ఇది మరీ బాగుంది పెద్దమ్మా! సుమిత్రికెలాగూ అత్త గారు లేకపోయారు. కోడంటికంబాధ కాస్తా చవిచూపిద్దామని యిక్కడికి పిలుచుకొస్తే మీరత్తా కోడళ్ళు ఒకటై పోయారన్నమాట!" రామకృష్ణ బిగ్గరగా నవ్వేశాడు. అతడితోబాటు సుమిత్రి, పెద్దమ్మగూడా నవ్వేశారు.

మధ్యాహ్నం భోజనానికి సుబ్బరామయ్యగారు యింటికి వచ్చారు. రామకృష్ణను చూడగానే ఆయనకు ప్రాణంలేచి వచ్చినట్టయింది. భోజనానంతరం ఆఫీసుకు సెలవుచీటీ వ్రాసి పంపి రామకృష్ణ దగ్గర పూర్వస్మృతులు నెమరు వేసుకుంటూ కూచున్నారు. సుమిత్రిగూడా సాయం చేయడంవల్ల పెద్దమ్మ సాయంత్రం ఆరుగంటలకల్లా వంట ముగించింది. అందరూ కలసి దేవాలయానికి వెళ్లారు. ఆరోజు శుక్రవారం. బంగారు చీరలో జ్ఞానప్రసూనాంబిక ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుతోంది. గుడినుంచి వెలుపలికి

వచ్చేసరికి చల్లగా వెన్నెలకూడా వచ్చింది. పిచ్చాపాటీ మాట్లాడుకుంటూ నలుగురూ స్వర్ణముఖి యిసుకతిన్నెల పైన కూర్చున్నారు. వెన్నెల కొండ కోనలమీద, గోపుర కలశాలమీద, ఏటిలో నీటిపాయలమీద తళ తళా మెరసి పోతుంది.

"ఎలా వుందమ్మా మావూరు" అన్నారు సుబ్బరామయ్యగారు సుమిత్రకేసి చూస్తూ.

"బాగుందండీ! చాలా బాగుంది!" అంది సుమిత్ర.

"బాగుందని నువిక్కడే క్యాంపు వెయ్యాలని చూస్తున్నావల్లేవుంది. అదేం జరగదు. రేపు తెల్లవారే ప్రయాణం" అన్నాడు రామకృష్ణ.

"అదేమిటయ్యా! ఏం తొందర? నాలుగురోజులుండి పోగూడదూ? సెలవులింకా వున్నాయిగా..." అన్నారు సుబ్బరామయ్యగారు.

"సెలవులున్నాయనుకోండి! కానీ యింకా చాలా చోట్లకు వెళ్లాలి. వెంకటగిరిలో పరంధామయ్యగారున్నారు. గూడూరులో శేషాచలంగారిని చూడాలి. అలాగే నెల్లూరికి వెళ్లాలి...." అన్నాడు రామకృష్ణ.

మరునాటి వుదయం ప్రయాణానికి ముందుగా రామకృష్ణ సూట్ కేసు తెరచి ఓచీరా, రవికా పైకితీశాడు. వాటిని పెద్దమ్మ చేతికిచ్చి సాష్టాంగపడి నమస్కరించాడు.

భర్తను అనుకరించడం వినా మరేం చేయాలో తోచలేదు సుమిత్రకు!

"ఇవన్నీ ఎందుకు నాయనా! నువ్వు మమ్మల్ని మరచిపోలేదు. మాకంతేచాలు!" అంది చెమరించిన కళ్లను చీర చెరుగుతో తుడుచుకుంటూ పెద్దమ్మ.

"ఇది మీరు మమ్మల్ని మరచిపోకుండా వుండడానికే పెద్దమ్మా! మరొకందుకుగాదు. దగ్గర్లోనే వున్నాంగనుక అప్పుడప్పుడూ వస్తుంటాము. ఇప్పటికి సెలవిప్పించండి..." అన్నాడు రామకృష్ణ.

సుబ్బరామయ్యగారు స్టేషనుకువచ్చి సతీపతుల్ని రైలెక్కించారు.

వెంకటగిరిలో పరంధామయ్యగారు బహుకుటుంబీకులు. ఆయన భార్య పార్వతమ్మ రామకృష్ణకు పిన్ని వరుస. కుటుంబం పెద్దదైనా పొలాలపైన మంచి ఆదాయం వస్తుంది. పెద్దమేడ, వంటలక్క, రేడియో మొదలైన హంగులన్నీ వున్నాయి. రామకృష్ణ ఎంత పట్టుబట్టినా పార్వతమ్మ పిన్ని

దగ్గర సాగిందికాదు. "కొత్తపెళ్ళికొడుకువి! కోడల్ని తీసుకొచ్చావు. నాలుగురోజులుండి పోకపోతే అదేం మర్యాద! ఊహు, ససేమిరా వీల్లేదు" అంటూ ఆమె గిరి గీచేసింది. ఆయింట్లో ఆమెది సుగ్రీవాజ్ఞ! రామకృష్ణ నాలు గైదు రోజులు వెంకటగిరిలో వుండిపోయాడు.

మళ్లీ అక్కడనుంచీ బయల్దేరినప్పుడుకూడా ఆ యింటి యిల్లాలిని సత్కరించడానికి మరచిపోలేదు. పార్వతమ్మకు చీరలకు కొదువలేదు. ఐనా ఆమె ఈ చిన్నికానుకను స్వీకరిస్తూ మురిసిపోయింది. జన్మతహా కాస్తా ఆవేళ స్వభావమేమో, ఆమె సుమిత్రను దగ్గరకి తీసుకొని "చిట్టి తల్లీ! రామకృష్ణ చాలామంచివాడు. అంత మంచివాడు గనుకనే నీలాటి యిల్లాలు దొరికింది. మీరు పైసంవత్సరం వేసవిసెలవుల్లో తప్పకుండా రావాలి. అప్పటికి మీరు ఇద్దరుగా వస్తే నేనొప్పుకోను. నన్నుమణ్ణి మరచిపోకండి..." అని దీవించింది.

పది పదిహేనురోజులు తర్వాత దంపతులు తిరుగు ప్రయాణం చేస్తున్నారు. రాత్రివేళ. మాట్లాడినంతసేపు మాట్లాడి ప్రయాణికులు నిద్రమత్తులో జోగుతున్నారు. వాళ్లమాటలు వాటితో కలిసి వినవచ్చిన రైలుచక్రాల చప్పుడు—ఈశబ్ద సమ్మేళనాన్ని జోలపాటక్రింద స్వీకరించి

సుమిత్రి కాసేపు కునుకుదీసింది. హఠాత్తుగా ఆమె మేలుకునేసరికి రైలు పంటపొలాలమధ్య పరుగెడుతోంది. రామకృష్ణ కిటికీలోనుంచి నిశాసౌందర్యాన్ని అవలోకిస్తున్నాడు.

"ఇంకా రెండు చీరలు మిగిలిపోయాయి గదండీ!" అంది సుమిత్ర సంభాషణకు ఉపక్రమిస్తూ.

"అవును సుమిత్రా! మానవుడికి మంచివూహా కలిగితే మాత్రం చాలదు. ఆవూహ సఫలం కావడానికి అవసరమైన అనుకూల పరిస్థితులుగూడా చేయిదాటిపోకుండా వుండాలి."

సుమిత్రి కర్థంకావడం లేదు.

"అవును సుమిత్రా! మనం అయిదు చోట్లకు వెళ్ళాము. మిగిలిన రెండుచోట్లకూ వెళ్లలేకపోయాము. శేషమ్మవ్వ బొంబాయిలో వుందట. అక్కడ ఆమె కుమారుడు వుద్యోగంలోవున్నాడు. అప్పటికీ అవిడే కాస్తానయం. మా రాజేశ్వరి వదిన రాష్ట్రాన్ని దేశాన్నేగాక లోకాన్నే విడిచిపెట్టిందని మొన్ననే తెలిసింది..."

ఒక క్షణం ఆగి మళ్ళీ ప్రారంభించాడు రామకృష్ణ. "సహనానికి పర్యాయపదమేమిటని నువ్వడుగుతావనుకో సుమిత్రా, నేను రాజేశ్వరి వదిన అని చెబుతాను. ఇంటి

నిండా బిడ్డలు. తన సిగరెట్లపద్దుకు, టిఫిను ఖర్చులకూ పోనూ మిగిలిన జీతాన్ని తెచ్చి భర్త ఆమె దోసిట్లో పారే సేవాడు. ఆడబ్బును చేతబట్టుకుని రాజేశ్వరి వదిన ఎంత గుంభనగా సాగించేది సంసారం! స్వయంగా తనే బజారుకు వెళ్ళి బియ్యం తెచ్చుకునేది. కట్టెలు తెచ్చుకునేది. బిడ్డ లకు జబ్బుచేస్తే తనే హాస్పిటలుకు వెళ్ళేదిగూడా ఆమె కష్టాలన్నిటిని కళ్లతోచూస్తూ గూడా నేను ప్రతి ఆదివారమూ ఆమెకు అతిధిగా దాపురించేవాణ్ణి. తను తిన కుండా మిగిలించిన అన్నాన్ని నాకుపెట్టి ఆమె పస్తుండిన రోజులెన్నో నేను చెప్పలేను... తెల్లబోయి చూస్తున్నా వేం సుమిత్రా! తెలియడం లేదూ, యిదంతా ఒక వారా లబ్బాయి స్వీయచరిత్ర..."

"ఏమి?" విశ్మయంతో ప్రశ్నించింది సుమిత్రి.

"నిజం! చిన్నప్పుడే తల్లి దండ్రిలు చనిపోయారు. పంతులుగారి యింట్లో వుండి ఆయన చెప్పినపని చేస్తూ అయిదో తరగతి వరకూ చదువుకున్నాను. జీవకారుణ్య సంఘంలో ఉచిత భోజన సౌకర్యాలున్నాయని చెప్పి పట్ట ణానికి పంపారు పంతులుగారు. అక్కడికి వెళ్లి వాకబు చేసేసరికి అలాంటి సంఘంలేదని తెలిసింది. హెడ్మాస్టరు

గారిని చూచాను. 'కావలిస్తే ఫీజులేకుండా చూస్తాను వారాలు ఏర్పాటు చేసుకోమ'న్నారాయన. శ్రీకంఠంగారు అప్పుడు హైస్కూల్లో లెక్కలమేష్టారు. ఆర్జన తక్కువైనా ఆయన ఉదారులు. ఇంటికి తీసుకెళ్లారు. ఆయన భార్య వారంలో ఒక్కరోజు భోజనం పెట్టడానికి సమ్మతించింది. శ్రీకంఠం మేష్టరుగారే నన్ను పరంధామయ్యగారింటికి తీసుకెళ్లారు. పరంధామయ్యగారక్కడ తాశిల్దారుగా వుండేవారు, ఇటు మేష్టరుగారు అటు తాశీల్దారుగారు నాపట్ల శ్రద్ధవహించడం వల్ల ఏడురోజుల భోజనపుటేర్పాట్లు కుదిరాయి. ఓరోజు సుబ్బరామయ్యగారిల్లు. ఆయన మునిసిపాలిటీలో వుద్యోగి, మరోరోజు శేషాచలంగారిల్లు. ఆయన డిస్ట్రిక్టుకోర్టులో ట్రాన్సులేటరు, ఆరేళ్ల హైస్కూలుచదువూ యిలాజరిగిపోయింది. డబ్బులేనివాడికి ఉన్నత విద్య అందని మ్రానిపండే! కానీ దిక్కులేనివాడికి 'బాబూ! నువ్వు తిన్నావా, లేదా? అనగలిగేపాటి ఆత్మీయత అంతకన్నా గగనకుసుమం. పెద్దమ్మ, పార్వతమ్మ, రాజేశ్వరివదిన వీళ్లందరూ ఆలోటును కొంతవరకూ భర్తీ చేయగలిగారు. వాళ్లు నాకు జీవితపథంలో ఒకచోట తారసిల్లారు. నేనొక మనిషిగా తయారుకావడానికి తోడ్పడ్డారు. వాళ్ల ఉపకృతికి ప్రత్యుపకృతి చేయడం నాచేత సాధ్యంకానిపని అని నాకు

తెలుసు. కానీ మనచేతిలోని పనిగనుక కృతజ్ఞత కలిగి వుండ వచ్చును గదా!'

* * *

కొత్తకాపురం. ఓరోజు మధ్యాహ్నం కాలేజీనుంచి యింటికి వచ్చాడు రామకృష్ణ.

"ఏమండీ! మీకు చెప్పకుండా నేనొక పనిచేశాను." అంది సుమిత్రి.

"మంచిపనే గదా! ఐతే సంతోషమే" అన్నాడు రామ కృష్ణ.

"అదేంపని అని అడిగితే ముత్యాలు రాలిపోతాయ టండీ?"

"అభ్యంతరం లేకపోతే చెప్పుదురి!"

"ఆరోజు మాయింటికొచ్చిన కుర్రాడు, జ్ఞాపకముంది కదూ-వాడీరోజు వీధిలో వెళ్తూ కనిపించాడు..."

"............"

"పిలిచి ఎక్కడ భోజనం చేస్తున్నావబ్బాయ్! అని అడిగాను. 'ఇంకా ఎక్కడా కుదరలేదండి! వాళ్ళూ వీళ్ళూ సహాయం చేస్తామని చెబుతున్నారు" అన్నాడు.

“అందుకు నువ్వేమన్నావు?”

“ఆఏర్పాట్లేవో కుదిరేదాకా మన యింటికి రమ్మన్నాను.”

* * *

రామకృష్ణ భార్యను సరసకు తీసుకుంటూ “నువ్వు జగన్నాథంగారి అమ్మాయివే సుమిత్రా! కానీ రామకృష్ణ భార్యవని కూడా ఋజువుచేసుకోగలిగావు” అన్నాడు.